OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Kam s ní? O interpunkční čárce v souvětí

Jana Svobodová
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY S DIDAKTIKOU, PdF OU

DiDAi1!

Didaktické impulsy 1

Ostrava 16. 2. 2019

Teoreticky o čárce v souvětí

„Bylo by asi výhodné, kdyby se psaní čárky jako interpunkčního znaménka mohlo řídit podle spojek, tj. kdyby platilo, že před některými spojkami se čárka píše vždycky, před jinými nikdy. (…)

Je totiž jen málo spojek, o nichž se dá jednoznačně říci, že se před nimi píše čárka vždy, anebo nikdy. **Mechanickou poučkou nelze nahradit znalost větné skladby, na níž je interpunkce závislá především.**“

Miloslav Sedláček (NŘ, 1989)

Konektor

Termín, jehož se v souvětné syntaxi a ↗textové lingvistice užívá pro označení prostředku, který zajišťuje propojení dílčích vět v rámci souvětí (zde označení pro spojky či adverbia) a elementárních textových jednotek (vět, výpovědí, textémů) v rámci textu. Na nejobecnější rovině lze tedy konektory z pohledu textové lingvistiky charakterizovat jako specifické výrazové prostředky, které umožňují porozumět významovému vztahu mezi elementárními textovými jednotkami nebo částmi textu či návaznosti elementární textové jednotky na předchozí kontext, tj. lze je chápat jako formální prostředky textové ↗koheze (spojitosti), které svou sémantikou umožňují rozpoznat významové vztahy mezi textovými jednotkami, tj. jejich ↗koherenci (soudržnost).

Marek Nekula – z hesla v ***Novém encyklopedickém slovníku češtiny online***

Příklady z učebnice ČJ 9 FRAUS (2015)

Vybrané celky (s. 84, cv. 2 Mýval), v původním cvičení očíslované:

4. *Mýval vypadá na první pohled tak roztomile, že téměř každý milovník zvířat zatouží mít ho doma.*

5. *Mývalové jsou* ***ale*** *vzteklá samotářská zvířata a tyto jejich vlastnosti se chovem v zajetí nijak nemění.*

6. *S mládětem to ještě jde,* ***ale*** *jak zvíře stárne, stává se nevrlejším, později může být až agresivní.*

Otázka pod cvičením: Kterými slovními druhy jsou výrazy ***ale*** v tomto textu?

(Poznámka na okraj: Pomohlo by přestylizování celku 6, aby se ujasnilo užití spojek: *S mládětem to ještě jde, ale zvíře se stává nevrlejším, jak stárne, (a) později může být až agresivní.*)

Vnořená spojka *ale* – jev stále častější

Ocitujeme odpověď ze s. 69 Příručky pro učitele k ČJ 9 FRAUS:

„jsou **ale** vzteklá“ – **částice**; „to ještě jde, **ale** jak zvíře stárne“– **spojka**

Ale to snad nemůže být pravda! To mě snad ale šálí zrak! Ale to je prapodivné řešení! To je ale prapodivné řešení! Zde modře pravé částice…

Ten mýval je ale podivín!

Obměna (zjednodušeno) u celků 5 a 6:

a) *Mýval vypadá na první pohled roztomile,* ***ale*** *je to samotářské zvíře.*

b) *Mýval vypadá na první pohled roztomile, je to* ***ale*** *samotářské zvíře.*

„vnořená“ spojka *ale* = jev stále častější – zde příklad b)

Příklady téhož jevu z komunikace psané i mluvené

*Kolem Vánoc bylo teplo a pršelo, v lednu nás **ale** ochromily přívaly sněhu.*

*Vyhrál díky jejich hlasům, chudí Američané **ale** za Trumpa chudnou dál.*

*Výdaje na vědu rostou, v inovacích **ale** ČR na Evropu ztrácí.*

*Práce v Česku lidi z EU zajímá, k pásu **ale** nechtějí.*

*Ochrana proti spalničkám u některých dospělých slábne, další očkování si **ale** musí zaplatit sami.*

*Kodifikační Česká mluvnice hovorové tvary v paradigmatech neuvádí, píše o nich **ale** ve výkladové části.*

Analogicky „vnořené“ nadvětné ***ale***:

*Od soboty budou muset lékárny začít ověřovat pravost léčiv. Několik dnů před ostrým startem se **ale** ukazuje, že systém není připravený.*

K poučce o čárce v souvětí

Měli bychom používat pravidla interpunkce, nikoli jakési „antepunkce“.

inter – mezi X *ante – před*

Vymezení z ***Hravé češtiny 2*** (ČJ 2 TAKTIK)

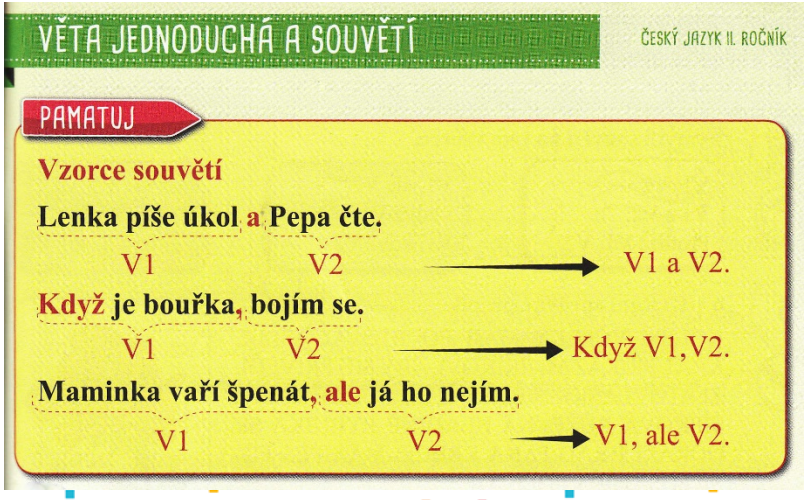

Věta jednoduchá:

Svítí sluníčko. Jedeme na výlet.

Souvětí se skládá ze 2 nebo více vět jednoduchých.

Mezi nimi se píše čárka (**,**),

čárka a spojka (**, ale**) nebo jen spojka (**a**).

K poučce o čárce v souvětí jinak

Vymezení z učebnice ***Čeština s maňáskem Hláskem pro 2. ročník***

- Pravopis se zabývá správným psaním slov a vět.
- Samostatným větám říkáme jednoduché věty.
- Věty se mohou po dvou nebo více spojovat do souvětí.
- Souvětí se skládá ze dvou nebo více vět.
- Věty v souvětí už nejsou jednoduché věty.

- Věty do souvětí se mohou spojovat spojkami.

- Mezi větami v souvětí se často píše čárka. Tato čárka věty *nespojuje*, ale zapsané věty od sebe odděluje.

K poučce o čárce v souvětí jinak

V případě takových pouček, které nejsou zkreslené, žáky nepřekvapí ani trend „vnořeného“ ***ale***: budou vědět, že nemají čárku napsat před spojku, ale mezi věty (touto „posunutou“ spojkou spojené).

Didaktik dneška: Ideálně by měl propojovat **odbornost** + schopnost **podat žákům probíranou látku srozumitelně a jasně**.

Nemá to být jen „mechanický“ učitel a má být připraven vhodně řešit i případné nedostatky učebnic a průvodců pro učitele.

Bibliografie k prezentaci

Učebnice

LUKÁŠOVÁ, J., HERÁKOVÁ, N., DRNKOVÁ, E., OLŽBUTOVÁ, J. *Hravá čeština 2*. Praha: Taktik, 2016.

KRAUSOVÁ, Z. a kol. *Český jazyk 9: pro základní školy a víceletá gymnázia* [*nová generace*]. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2015.

SVOBODOVÁ, J., KLÍMOVÁ, K. *Čeština s maňáskem Hláskem pro 2. ročník základní školy*. Praha: Scientia, 1997.

Ostatní

KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. (eds.) *Nový encyklopedický slovník češtiny online*, Brno: MU, 2012–2018. Dostupné z: https://www.czechency.org

SEDLÁČEK, M. Čárka před spojkou a. *Naše řeč*, roč. 72, 1989, s. 11–19.

SVOBODOVÁ, J. Syntaktický pravopis v teorii a školní výuce. In Svobodová, J. a kol. *Principy a cesty školní výuky českého jazyka.* Ostrava: Pedagogická fakulta OU, 2017, s. 122–145.

SVOBODOVÁ, J. Syntaktický pravopis ve škole. *Didaktické studie*, roč. 10, č. 2, 2018, s. 116–132.